

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Ziek naar het graf en gezond er weer uit¹⁾

„Wees niet bang, maar heb geloof.
dan zal zij gered worden.“

„Weent niet, ze is niet gestorven
maar slaapt.“

„Hij gaf opdracht haar te eten te
geven.“

Lukas 8 : 50, 52, 55.

We willen van morgen slechts de nadruk leggen op enkele momenten uit dit wonderlijk gebeuren, de opwekking van Jairus' dochtertje.

1. De Here Jezus is met Jairus op weg naar zijn huis. Onderweg heet Hij opont-houd gehad en dan komt er iemand met een boodschap. Hij zegt tot Jairus: Uw dochter is gestorven; val de Meester niet langer lastig. Het mag dan waar zijn dat Jezus zieken gezond maakt, tegen de dood is ook Hij niet opgewassen.

Op dat moment zegt Jezus iets merkwaardigs. Lees daar vooral niet overheen. Hij zegt: Wees niet bang, heb slechts geloof en zij zal gered worden. Wij zouden in zo'n situatie gezegd hebben: Vader, wèl gecondoleerd. Het kind is misschien voor veel bewaard. Droog uw tranen: vroeg gestorven, vroeg bij God. Maar Jezus zegt zo iets niet. Hij zegt: heb maar vertrouwen op Mij — het kind zal gered worden. M.a.w. dat kind is in een toestand, waaruit het moet worden verlost. Hij maakt de dood niet mooi. Strooit er geen bloemen over, maar zegt: Het is erg genoeg. Hier is redding en verlossing nodig.

Onthoud dat.

Onze doden moeten uit de dood verlost worden. Zeker, zij en wij zijn in leven en in sterven met lichaam en ziel het eigendom van Hem. Maar juist daartegen vloekt de dood. En juist daarom berust Jezus Christus daar niet in. Dat we sterven en dood zijn. Heb maar vertrouwen in Hem: de doden, die in de Here ontslapen zijn, zullen leven. En als de Here Jezus niet spoedig terugkomt krijgt de dood ons allemaal. Maar hij houdt ons niet. Straks op de Grote Dag komt de Here Jezus ons, zijn eigendom, opeisen. De verlossing komt. Daarvan is de opwekking van dit meisje een voorteken, Christus' eigen opstanding een onderpand. Heb maar vertrouwen in Hem en ge zult uit de dood verlost worden.

2. In de tweede plaats: Straks is de Heer bij het sterfhuis. En dan zegt hij: Het kind is niet gestorven het slaapt. Nu blijkt uit het slot van het verhaal, dat de Here door

deze raadselwoorden verbergt wat Hij doen gaat. Hij wil het voorlopig niet woord hebben dat Hij een dode heeft opgewekt. Toch spreekt Hij de waarheid: het kind is niet gestorven, het slaapt. Zo wàs en zo is het. Voor ons zijn de doden dóód. Onbereikbaar, onaanspreekbaar, en dat onherstelbaar. Maar niet voor Hem. Je denkt hier vanzelf aan een ander woord van Jezus: God is niet een God van doden, maar van levenden en voor Hem leven ze allen.

Dat blijkt trouwens.

Als Hij bij het doodsbed staat, gaat alles bijna gewoon. Niets geheimzinnigs. Niets van een séance op de grens van leven en dood. Hij spreekt geen onverstaanbare toverwoorden. Maar, zoals we bij Markus lezen, gewoon Aramees: Talitha Koemi! Meisje, sta op! En het kind stáát op. Zo is dat voor Jezus. Eén gewoon, vriendelijk woord en de dood laat zijn prooi los.

Zo gaat dat straks. Op het amsterdamse Zorgvliet, het haagse Eyk en Duinen. En overall: de doden, die in de graven zijn, zullen horen de stem van de Zoon des mensen en zullen opstaan. Dan zal het woord geschieden, dat geschreven is: de dood is verzwolgen en overwonnen.

3. Dan komt er nog een bijzonderheid. De Here Jezus zegt: Geef haar te eten. Het is merkwaardig: dat vertelt alleen Lukas. De dokter. Hem heeft waarschijnlijk de vraag geboeid: het kind was levend, maar was het gezond? Ziek was het dood gegaan. Maar hoe kregen die vader, die moeder het kind weerom?

Daarop geeft Jezus het antwoord: Geef haar te eten!

Zo doet dat Jezus.

We gaan ziek naar het graf. We zijn ziek. De dood werkt in ons. Sluipend. Ongemerkt. Soms kondigt hij zich aan, voelen, zien wij de afbraak, de aftakeling, de ontluistering. Straks stort ons levenshuis in.

Dat is erg.

Maar het is ook weer niet zó erg.

Omdat Jezus er is.

De gekruisigde en opgestane Heer.

Die door zijn dood en opstanding de dood heeft overwonnen. Hij heeft de sleutels van het dodenrijk en van de dood. Hij sluit en niemand opent. Hij opent en niemand sluit. Hij maakt van onze dood een doorgang naar het eeuwige leven: we worden in vergankelijkheid gezaaid en in onvergankelijkheid opgewekt; we gaan ontlusterd naar het graf en in heerlijkheid staan we op; in zwakheid

worden we gezaaid en weer opgewekt in kracht.

Dan zal niemand meer zeggen: Ik ben ziek, want het volk, dat daar woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben. Jes. 33.

In Amerika verscheen enkele jaren geleden een boek over De Stad der Toekomst. Daar zou dan een mens alles vinden wat zijn hart begeert. Daar zouden de modernste ziekenhuizen zijn en een staf van de kundigste geleerden zou daar vechten tegen de dood en voor het leven. De stad waar wij naar toe gaan, de stad met de paarden poorten en de straten van goud heeft geen ziekenhuizen meer nodig omdat daar geen zieken zijn. Geen ziekenhuizen, geen Sonnevanc, geen Veldwijk, geen 's Heerenloo.

Dan zullen de ogen der blinden worden geopend en de oren der doven worden opengedaan, de kreupele zal springen als een hert en de mond van de stomme zal juichen. Jes. 35.

Kom, Here Jezus!

Maranatha.

Het komt!

Want Hij komt! Amen.

Laat ons bidden.

Here God, wij danken U. In gericht hebt U gesproken: Stof zijt ge en tot stof zult ge wederkeren. In genade hebt U de Here Jezus Christus gezonden, die onze dood kwam delen om ons deel te geven aan het eeuwige leven. Hem verwachten we. Straks, op de eersteling der dagen, de morgen der herrijzenis. Wil ons uit genade, om het heilig lijden en sterven van Uw lieve Zoon al onze zonden genadig vergeven en ons deel geven aan de erfenis der heiligen in Uw licht. Amen.²⁾

G. Visee.

¹⁾ Toespraak, gehouden voor de microfoon van de N.C.R.V. op de voormiddag van 2 febr. Vooraf werd gezongen Psalm 16 : 3 en 6.

²⁾ Na afloop werd gezongen: „Wees gegroet, gij eersteling der dagen, morgen der herrijzenis“. Gezang 53 uit de Hervormde bundel, nummer 39 van de bundel „119 Gezangen“.

INHOUD

	pag.
Ziek naar het geloof en gezond er weer uit	377
Het beleg en ontzet van Leiden in 1574 (II)	378
Het werkelijke Rome	379
Te Berde	379
Bidden om oogst	380
Helden en heldenverering	381
Kerkelijk Leven	381
Volk Gods	382
Boekbespreking	383
Persschouw	383
Kerknieuws	384
Advertenties	384

Het beleg en ontzet van Leiden in 1574

II

Valdez ging bij de belegering van de stad methodisch te werk. Langzaam maar zeker sloot hij haar van de buitenwereld af. Daarbij viel het zwaartepunt op de zuidelijke linies. Naar het noorden toe behoefde hij niet te vrezen voor ontzet. Zowel Amsterdam als Haarlem waren in spaanse handen, vanuit Noord-Holland was niets te duchten. Daarom bouwde hij zijn fortenlinies vooral naar het zuiden uit. De eerste lijn snoerde de stad in een halve cirkel af, ze liep van Leiderdorp over Lammen, ongeveer een kwart mijl ten zuiden van de stad, naar Ter Wadding, een schans in de richting van Valkenburg. De tweede lijn steunde op de dorpen Leiderdorp, Zoeterwoude en Voorschoten; de derde liep met een wijde boog door Zuid-Holland van Den Haag over Leidsendam naar Zoetermeer en vervolgens over Benthuizen en Hazerswoude naar Alfen. Bij wijze van voorpost legde hij bezettingen in Bleiswijk en Hillegersberg. Hij begreep dat een eventueel ontzet alleen uit het zuiden, uit de richting Rotterdam of Delft was te verwachten. Ten noorden van de stad sloot een linie, die liep vanaf het fort aan de Dwarswetering over de Quakel naar De Voskuil in de buurt van Oegstgeest, de stad hermetisch van de buitenwereld af. In totaal telden Valdez' linies 62 schansen en 27 forten. Men kan eigenlijk beter van een blokkade dan van een beleg van Leiden spreken. Tot einde augustus bleven de spaanse troepen aan de verbetering van deze linies werken.

Leiden had tegenover dit alles niet zo veel te stellen. Wel was de stad zelf door haar muren en bolwerken moeilijk door bestorming in te nemen. Haar zwakke punt lag veeleer in het ontbreken van een sterk garnizoen en in de geringe voorraad levensmiddelen. Buiten de vier schuttersvendels was er alleen het vendel vrijbuiters. Dit telde aanvankelijk slechts 86 man, het was reeds tijdens het eerste beleg in de stad gestationeerd. Het bestond uit oorlogsvrijwilligers, was nauw verwant aan de geuzenvendels uit de eerste tijd van de opstand. Leiden is dus alleen verdedigd door zijn eigen burgers. Daar mag wel het volle accent op vallen. Terwijl in die tijd oorlogen vaak alleen door huursoldaten werden uitgevochten - daar bestonden de legers van de Prins in 1568 en 1572 voor het overgrote deel uit - stonden thans tegenover de spaanse beroepslegers slechts enkele vendels, gerecruteerd uit de burgerij en de eigen landslieden. Geen huursoldaten: eigen burgers hielden de lange maanden van het beleg de wacht op de muren en bij de poorten, zetten leven en bezit op het spel voor de vrijheid.

De stad werd bestuurd door een vroedschap bestaande uit veertig leden. Zij kozen jaarlijks uit hun midden vier burgemeesters. Tijdens het beleg waren dat Cornelis van Noorden, Cornelis van Zwieten, Jan Halfleiden en Pieter Adriaansz. van der Werff die presiderend burgemeester was. Over de eerste drie heren velt Fruin een weinig vleidend oordeel: "zij waren al te zeer doordrongen van den lauwen, omzichtig en zelfzuchtigen geest, die in de hoogere standen niet zeldzaam was" ⁵⁾. De meeste vroedschapsleden waren rijke fabrikanten, wevers en kooplieden. Van der Werff was één van de mannen, die door de nieuwe stand van zaken in 1572 omhooggekomen was. Zijn vader, een doopsgezind predikant te Haarlem, stierf op het schavot. Zelf was hij uit Leiden in 1568 uitgeweken. Hij had van Alva een bannissement ontvangen met verbeurdverklaring van zijn goederen. Hij noemde zich in de jaren voor 1572 Zeemtouwer naar zijn beroep, later kreeg hij de naam Van der Werff in verband met de plaats, waar hij zijn beroep uitoefende. In de zwarte jaren tussen 1568 en 1572 volbracht hij geheime zendingen voor de Prins in Holland en inde contributies voor diens ondernemingen in de dorpen in het Westland. Bij de pogingen tot ontzet van Haarlem was hij betaalmester van de troepen voor de Prins. Stellig door invloed van Oranje kreeg hij in 1572 een plaats in de vroedschap van Leiden. Hij had zich namens de Prins intensief met de overgang van de stad naar de kant van de opstand in de zomer van 1572 bemoeid. Sinds 17 mei 1573 was hij burgemeester. Hij was dus al lange jaren verweven met de zaak van de op-

stand. Zodoende was hij veel harder in de strijd tegen de bezettende macht dan zijn collega's. Toch heeft ook hij zijn zwakke ogenblikken gekend, zoals we zullen zien ⁶⁾.

De meest imponerende figuur in de staf van de verdediging was Dirck van Bronckhorst, gouverneur van de stad vanwege Zijne Excellentie de Prins. Lumey had hem in 1572 aangesteld tot raadsheer in het Hof van Holland, toen dit bij het uitbreken van de opstand uiteenviel in een koningsgezind deel en een deel dat de partij van de Prins koos. Hij behoorde tot de mannen van het eerste uur en voerde in de stad het bevel over de militie en de justitie. Hij stierf tijdens het beleg op een uitermate kritiek moment, begin september 1574. Dadelijk na zijn overlijden brak er onrust in de stad uit. Dat zou tijdens zijn leven niet gebeurd zijn, zeiden de burgers, want hij hield een zeer strenge justitie, zodat hem bij zijn leven ieder ontzag "hetsy Papist oft Geus" ⁷⁾. Niet voor niets liet hij, zodra er enige onrust ontstond, midden in de stad, op de Breststraat, een galg oprichten! Fruin noemt hem terecht "krachtig, onverzettelijk, streng" ⁸⁾: een hollandse regent uit het beste hout gesneden.

Jan van Hout, de stadssecretaris, behoorde ook tot de mannen, die onverzettelijk volhielden in die lange zware maanden van het beleg. Hij was een kwieke jonge man, eenendertig jaar oud, die jong als hij was, de ellende van de ballingschap had gekend. Van 1569 tot 1572 hield hij zich op in Oostfriesland en toen Leiden in de zomer van 1572 tot de Prins overging, keerde hij er terug. Vóór 1568 had hij al de functie van stadssecretaris bekleed, hij kreeg die in 1573 terug. Vanwege zijn ambt was hij op het stadhuis tegenwoordig bij alle gewichtige beslissingen. Hij was de mannen, die de laatste verantwoordelijkheid droegen, tot grote steun. Hij schreef de brieven aan de Prins, zorgde voor de afkondigingen (waaruit een voortreffelijke geest sprak) en hield de notulen van de vroedschap, wat op kritieke momenten van groot belang was.

Tenslotte waren er de beide jonkers Van der Does, hollandse edellieden, die de stad onwaardeerbare diensten hebben bewezen. Jacob van der Does, de oudste, was lid van de Raad nevens Zijne Excellentie, een soort kern-kabinet, bestaande uit leden van de Staten van Holland, die de Prins bij alle lopende zaken bijstonden en mede verantwoordelijkheid voor het bewind droegen.

Zijn broeder Hendrik sneuvelde bij het beleg van Haarlem, Jacob was eveneens een moedig man. Hij was al niet zo jong meer: in 1565 had hij reeds negen kinderen. Hij stierf kort na het beleg in 1577. Jan van der Does, Heer van Noordwijk, zijn neef, was naast Bronckhorst de meest markante persoonlijkheid in de top van de verdediging. Hij was jong, in 1566 was hij pas negentien: zodoende bleef hij buiten de troebelen van het wonderjaar. Wel was hij al in 1572 lid van de Staten van Holland uit hoofde van zijn behoren tot de Ridderschap. Hij hoorde met Jan van Hout tot de jonge garde, die zich vol vuur in de strijd voor de zaak van de opstand had geworpen. In december 1572 had hij deelgenomen aan een bezending vanwege de Prins naar Engeland; hij had het volle vertrouwen van Oranje. Als lid van de Staten van Holland woonde hij de vergaderingen van de vroedschap bij en we danken aan hem inlichtingen over de situatie in dat college, die we nergens anders kunnen vinden. Na het ontzet schreef hij in het latijn een reeks oden over het beleg, die, meer dan enig geschrift, ons inzicht geven in de stemmingen en emoties van de vroedschap en bevolking. Na het sneuvelen van Andries Allertsz. bij het begin van het beleg volgde hij hem op als een van de militaire bevelhebbers van de stad. Tijdens de crisis in begin september stond hij onwrikbaar aan de kant van de Prins.

De stad Leiden telde tijdens het beleg ongeveer 14.000 inwoners. De meerderheid was ongetwijfeld de zaak van de Prins, de opstand en de gereformeerde religie toegedaan. Vooral op het gewone volk kon de leiding van de stad rekenen. De zwakke stee zat onder de regenten. Een aantal van hen was na de overgang van de stad uitgeweken en woonde tijdens het beleg op hun buitenplaatsen kort buiten de stad of hielden zich op in het spaanse leger. Zij onderhielden in het geheim relaties met hun vrienden en

familie in Leiden en zetten alles op alles om de stad tot overgave te bewegen. Deze zgn. "glippers" waren voor het moreel van de stad zeer gevaarlijk. W. A. Fasel heeft na de tweede wereldoorlog (denk aan de N.S.B.-ers!) een grondig archivalisch onderzoek naar deze lieden ingesteld en kwam tot de conclusie, dat vooral het vertrouwen in de overmacht van de spaanse legers hen tot hun houding bewoog, niet zozeer trouw aan de Koning of aan de rooms-katholieke religie. Ze verklaarden ronduit na het beleg, "dat de beloften van de Spanjaard waardeeloos waren" en dat het er voor de stad bij capitulatie niet best had uitgezien ⁹⁾. De stadsregering had hun huizen in de stad verkocht en hun goederen verbeurd verklaard: deze zgn. geannoteerde goederen werden ten dienste van de opstand gebruikt.

De opperbevelhebber van het spaanse leger rond Leiden was Franciscus Valdez (in de oudere geschriften Baldeus genoemd) die tot de ruggegraat van de bevelvoering van het spaanse leger in de Nederlanden behoorde. Hij diende in het befaamde tercio Lombardije en bekleedde onder Alva de rang van Sargento maior. Hij was een ontwikkeld man en publiceerde militaire handboeken, zijn "Espejo y Disciplina Militar" uit 1571 was in die tijd een bekend geschrift. Onder Requesens was hij opgeklommen tot de hoge rang van Maestro de Campo, had veel connecties met nederlandse partijgangers van Spanje en was minder hooghartig dan de meeste spaanse officieren. Fruin wijdde in zijn studie een brede bespreking aan de vraag, waarom Valdez nimmer heeft gepoogd de stad door bestorming of verrassing in te nemen. In dit verband gaf Fruin een brede uiteenzetting van de wijze, waarop men in die tijd bij de belegering van zwaar versterkte steden te werk ging. Daar was in de eerste plaats zwaar geschut voor nodig en daar ontbrak het juist het spaanse leger aan. Bovendien had de bestorming van Haarlem en Alkmaar duizenden spanjaarden het leven gekost. Daarom besloot de spaanse legerleiding de stad door uithongering op de knieën te brengen. In zekere zin was het beleg van Leiden meer een blokkade dan een belegering. In de loop van het beleg werd de stad door een systeem van schansen zo ingesloten, dat nauwelijks een vogel er meer kon uitvliegen. Fruin zag hier ongetwijfeld juist, een tijdgenoot als Bor attendeert reeds op het feit dat het de spanjaarden aan zware kanonnen ontbrak. Een secretaris van Requesens klaagde daar eveneens over in een door de nederlandse onderschepte brief ¹⁰⁾.

2. De eerste maanden

Al was Leiden vanaf het begin aan alle kanten ingesloten, er bleef voortdurend contact met de Prins. Tot het laatste toe trouwens zagen boodschappers kans vanuit de stad door de linies te sluipen naar de niet bezette delen van Zuid-Holland. Men moet grote bewondering hebben voor deze mannen, die telkens weer hun leven op het spel zetten.

Toen het beleg begon, bevond de Prins zich in Dordrecht, vanwaar hij zowel met Zuid-Holland als met Zeeland contact onderhield. We bezitten een brief die Ernst, de griffier van het Hof van Holland, aan dit college schreef op 28 mei 1574 vanuit "de camer van Zijner Excellentie". Hij deelde de leden van het Hof mee, dat hij erbij was, toen de Prins een dag eerder het bericht kreeg, dat de schans bij Alfen in handen van Valdez was gevallen. Bij die gelegenheid brieft Zijne Excellentie, dat die van Leiden de zaken niet beter ter harte hadden genomen door op tijd garnizoen en levensmiddelen in te nemen. Veelbetekenend hoorde hij Zijne Excellentie zeggen, dat sommigen in Leiden "heur devoir (plicht) meede wel beeter behoorden gedaen te hebben, denoteerende eenigen mijn Heeren beeter bekent, dan hier dient geseyt". Hij wilde kennelijk de namen van de door de Prins op dat moment genoemde regenten van Leiden niet op papier zetten ¹¹⁾. Hoe wrevelig de Prins over de stadsbestuurders mocht denken, in zijn correspondentie liet hij daar niets van merken. Hij begreep vanaf het begin, dat vóór alle dingen het moreel binnen de stad op peil moest blijven. Zijn zaak en die van de stad waren onlosmakelijk aan elkaar verbonden: dat is de draad die door alle contacten tussen hem en de stad loopt. In zijn eerste brief, die hij al op de 27ste mei afzond, drong hij er bij de stad op aan liever vol te houden in een korte benauwdheid dan zich te begeven in eeuwige ellende en slavernij. Hij wilde weten of ze het drie maanden vol konden houden. Een lichtsein van één van de stadstorens als

antwoord was voldoende. Dat werd dan wel in Delft opgemerkt. Twee dagen later schreef de Prins opnieuw. Hij was er niet gerust op. Zij moesten in Leiden goed bedenken: indien zij zich niet tot het uiterste inspanden "dan oock tgeheele Landt op dien voet soude verlooren moghen gaen". Hij drong er op aan met de proviand spaarzaam om te gaan: ze moesten denken aan de exempelen van Haarlem en Middelburg.

⁵⁾ Het beleg en ontzet der stad Leiden in 1574, opgenomen in *Verspreide Geschriften*, II, 1900, blz. 414.

⁶⁾ Voor levensbijzonderheden over Van der Werff: J. W. te Water. *Levensbijzonderheden*

van P. A. van der Werff, Leiden, 1814. Zijn ouders waren Adriaan Maartensz. Vermeer, en Clara Claasdochter. Zijn vader stierf de marteldood in 1537 te Haarlem.

⁷⁾ Jan Fruytiers, a.w., blz. 11.

⁸⁾ R. Fruin, a.w., blz. 418.

⁹⁾ W. A. Fasel, a.w., blz. 73.

¹⁰⁾ "En Hollande et partie de Gueldres il y a deux armées mais elles ne passent point outre, d'autant qu'il n'ont de quoy mener l'artillerie pour faire batteries", *Archives*, V, p. 29. Brief van een onbekende secretaris van Requesens aan Seigneurs Ruy-Gomez van 26-6-'74.

¹¹⁾ Brief van Ernst, geschreven "tot Dordrecht 's morgens te 7 uren in de Camer van Zijner Excellentie den XXVIIIen May 1574", in *Die Haghe*, 1924, blz. 403.

Het werkelijke Rome

In onze bespreking van het concilienummer van "In de Rechte Straat" (januari 1966) schreven we o.a. dat ds. H. J. Hegger in zijn maandblad gedocumenteerde informatie geeft over het werkelijke Rome. Dat is een ander Rome dan het Rome dat tegenwoordig in de Nederlandse pers, vooral in de doorsnee protestantse pers ten tonele wordt gevoerd. Om de bespreking van het concilienummer niet te doen uitdijen hebben wij geen citaten gegeven betreffende enkele belangwekkende punten, welke we wel graag onze lezers hadden willen doorgeven. In dit afzonderlijke artikel willen we enkele belangwekkende dingen doorgeven.

In de eerste plaats wat over de verfijnde diplomatie van het Vaticaan. We citeren letterlijk wat Hegger daarover meedeelt op blz. 20. Het is de moeite van het kennismaken waard. Gereformeerden, die ruimtelijk ver van Rome verwijderd wonen aan de koele stranden van de Noordzee en die ook wel wat van kerkpolitiek afweten, maar dan van kerkpolitiek in ruwer en grover vormen, en die mentaal even ver van Rome verwijderd zijn als ruimtelijk, kijken er van op. Zeggen misschien: hoe bestaat het! Deze politiek vloeit voort uit Rome's eeuwenoude pretentie dat de kerk boven de koninkrijken der aarde zou staan. De kerk dat is Rome! Nog steeds. Vergis u niet!

Hier is hetgeen ds. Hegger schreef:

Het Vaticaan stelt als eis, dat haar diplomatieke vertegenwoordiger bij een buitenlandse regering automatisch deken wordt van het corps diplomatique. Weigert zulk een regering dat, dan krijgt de pauselijke vertegenwoordiger niet de titel van „nuntius”, maar van „internuntius”, wat gelijk staat met een gevolmachtigd minister. Maar zulk een „internuntius” is een diplomatieke vertegenwoordiger van de tweede klasse. Het is echter te begrijpen, dat sommige regeringen deze „straf” die Rome aan zulk een regering oplegt, omdat die regering deze bevoorrechte positie niet aan de pauselijke vertegenwoordiger wil toekennen, minder prettig vinden.

Daarom heeft Rome er nu iets op gevonden. Dergelijke pauselijke vertegenwoordigers krijgen dan de titel „pro-nuntius”. Deze „pro-nuntii” zijn diplomatieke vertegenwoordigers van de eerste klasse, maar in het woordje „pro” blijft Rome haar afkeuring uitspreken over het feit, dat zij niet automatisch deken van het corps diplomatique zijn. De eerste „pro-nuntii” zijn aangesteld in Kenia en Zambia. We lazen dit alles in de Oss. Rom. van 28 oktober 1965, die daarbij nog het volgende aantekent:

„De tegenwoordigheid van de Kerk in de wereld is steeds een boeiend thema geweest zoals ook de tegenwoordigheid van haar stichter, Jezus Christus: een tegenwoordigheid die zich op verschillende providentiële wijzen realiseert: door de genade van de sacramenten, door het onderwijs, door de werken, door de kerkelijke organisatie zelf. Maar de kerk is ook nog op een bijzondere wijze tegenwoordig: Zij leeft tussen de Staten als een soeverein wezen tussen soevereine wezens, met haar volle internationale persoonlijkheid”.

Daarbij wordt verwezen naar het Reglement van Wenen, opgesteld in 1815, en ondertekend door de volgende acht landen:

Oostenrijk, Spanje, Frankrijk, Portugal, Engeland, Pruisen, Rusland en Zweden, waarin werd opgenomen de bepaling dat aan de nuntii en gezanten van de paus steeds de eerste plaats wordt toegekend onder de diplomatieke vertegenwoordigers. De Oss. Romano noemt het merkwaardig, dat vier van deze ondertekenende landen niet-r. katholiek waren nl. Engeland, Rusland, Pruisen en Zweden. Inderdaad merkwaardig!

Rome blijft echter „wensen, dat alle landen (...) ook door de voorrang, die ze aan de pauselijke vertegenwoordiger toekennen, hun waardering uitdrukken voor de hoogste idealen die verpersoonlijkt worden door de paus en zijn vertegenwoordiger. Zulk een waardering verheft zich boven elke grens van burgerlijke maatschappij of van een godsdienstige confessie: het is een symbolische daad, die zich richt tot het edelste deel van de gemeenschappelijke menselijke erfenis. Christus en Zijn Plaatsbekleder zijn van geen enkele groep en van geen enkel land; zij behoren tot alle groepen en alle landen”.

In de tweede plaats een opmerking over het ontwerp betreffende "De Goddelijke Openbaring" waarover zoveel te doen geweest is op het Concilie. In dit ontwerp werd gesproken over de kwestie of er twee bronnen of één bron van openbaring erkend wordt door Rome. In de *Observatore Romano* - de spreekbuis van het Vaticaan - heeft B. Matteuci een beschouwing gepubliceerd, waaraan grote waarde is te hechten met betrekking tot de waarde van het door het Concilie afgekondigde document over de twee bronnen. Matteuci zegt, volgens Hegger, dat door dit document de discussie is vrijgelaten over de kwestie of er twee bronnen van openbaring zijn, namelijk de Schrift en de traditie of dat er slechts één bron is namelijk de Schrift.

De paus zelf heeft ingegrepen door een toevoeging bij het ontwerp te doen en wel deze toevoeging dat "de Kerk haar zekerheid over al het geopenbaarde niet slechts uit de H. Schrift put".

Dit is een toevoeging van grote betekenis. De zekerheid omtrent wat in de Heilige Schrift staat of dat openbaringskarakter heeft of niet, hangt niet van de "wetenschap" af, zoals vrijzinnige kringen menen, maar hangt volgens Rome van de enige instantie af die boven de Schrift staat, dat is de kerk. De kerk in haar hoogste gezagsdrager en hoofd op aarde, de paus.

Door deze toevoeging kan men in theologische kringen vrijelijk discussiëren over de vraag één of twee bronnen van openbaring, de r.k. leer van de paus boven de Bijbel heeft daar niets van te duchten en is misschien ten overvloede, misschien ook niet, nog eens duidelijker geponeerd. De paus heeft door deze toevoeging "zichzelf officieel en voorgoed buiten de controle van de Bijbel geplaatst", zegt Hegger. "En hij heeft zich deze absolute volmacht laten toekennen door het Concilie. Vreselijk! Protestantse waarnemers, hoe hebt u nog een dag langer op het Concilie kunnen blijven? Hebt u dan geen enkel profetisch bewustzijn meer in u?" vraagt hij verontwaardigd.

Wij voegen er aan toe: dit spreken over "bronnen" van de openbaring is een echt r.k. manier van spreken over de goddelijke openbaring. De Schrift aanduiden als "bron" van open-

TE BERDE

Het ingezonden stuk van br. Van Herwijnen te Zwolle, dat de lezer onder de kolom Te Berde van vorige week kan vinden, verdient een eerlijk en oprecht antwoord. Ik geloof dat deze stem representatief is voor een zeer groot deel van ons gereformeerde volk. En ik waardeer de ernst, de christelijke bezorgdheid, waarmee hier gesproken wordt. Neemt U dat van mij aan, br. Van Herwijnen! En als ik in mijn artikelen te kort gedaan heb aan deze ernst, aan deze christelijke bezorgdheid, aan de oprechte bezieling, aan de eerlijke verwachting, waarmee door zeer velen in onze kringen wordt gewerkt in het Koninkrijk Gods, dan vraag ik aan br. Van Herwijnen en in hem aan die zeer velen vergeving.

Niettemin, mijn bezwaren tegen de idee van de doorgaande reformatie blijven.

Het eerste bezwaar tegen de doorgaande reformatie betreft de onhoudbaarheid van de stelling van het z.g. ethisch conflict.

Het tweede bezwaar betreft de ongenoegzaamheid van het praktische motief van het vrijgemaakt organiseren, te weten het geloof in het eigene, het vertrouwen in de vrijgemaakte mens quand même.

Een derde bezwaar acht ik het bewust gekozen isolement, waarin wij als vrijgemaakten menen te moeten verkeren.

Het vierde bezwaar, voor mijn besef in de huidige situatie één van de ernstigste, is het schismatieke karakter, dat er inharent aan dreigt te zijn.

Als laatste bezwaar noemde ik de ongenoegzaamheid van de strikt vrijgemaakte organisatie als noodzakelijke confrontatie van de gemeente des Heren met de wereld.

Maar, zo hoor ik al vragen, zijn de verwijten van br. Van Herwijnen dan niet juist? Is het verval in synodale kring dan niet schrikbarend? Heeft de A.R.P. dan niet zijn anti-revolutionair gezicht verloren? En heeft het C.N.V. dan niet gecapituleerd voor het goddeloze stakingsrecht?

Laat ik er dit op mogen antwoorden. Stel dat br. Van Herwijnen gelijk heeft — maar hééft hij gelijk? —, en stel dat zijn diagnose van de niet-vrijgemaakte christelijke wereld juist is — maar is die juist? —, dan zijn dat toch op zich zelf nog geen redenen voor de doorvoering van de doorgaande reformatie-idee?

Het kan toch ook anders? Er zijn toch ook nog verontrusten in de synodale kerken? Er zijn toch ook nog verontrusten in de A.R.P.? Er is toch ook nog iets als een Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte, waar grote ernst wordt gemaakt met de gereformeerde zaak? En bestaat er in Delft niet een boeiende en bloeiende vereniging, de Civitas Studiosorum Reformatorium, die het bewijs vormt, dat men open oog kan hebben voor de gevaren die het gereformeerde leven bedreigen, en toch elkaar vasthoudt in het besef dat deze gevaren alle schakeringen van de gereformeerde gezindte bedreigen?

En als de feiten zelf aantonen dat het anders kán, móet het dan ook niet anders? Moet het vooral ook dáárom niet anders, omdat gebleken is dat de koers van de doorgaande reformatie schade berokkent?

Ik heb het al genoemd: schade aan het hele Nederlandse volk vanwege onze gezichtsvernauwing. Schade aan het reformatische volksdeel door eigen zelfgenoegzaamheid. Schade aan onze kerken door het teweegbrengen van schismatieke toestanden. Dat laatste verdriet mij op dit moment het meest.

Als dat nu zo is, in het geval de verwijten van br. Van Herwijnen juist zijn en in het geval zijn diagnose juist is, hoeveel te meer is het dan waar, als zijn verwijten eens niet helemaal juist en als zijn diagnose eens niet helemaal correct blijken te zijn.

Het kán anders. Het móet anders.

baring is een spreekwijze die de reformatorische confessies niet kennen. Deze duiden de Schrift niet aan als "bron" van maar als zelf openbaring. God geeft Zichzelf ons te kennen door Zijn heilig en goddelijk Woord, te weten zoveel als ons van node is in dit leven tot Zijn eer en tot zaligheid der zijnen. God doet het. Hij spreekt tot ons. Art. 1 N.G.B. De zekerheid omtrent het geopenbaarde Woord ontvangen wij volgens art. 5 van de N.B.G. dan ook niet van een instantie buiten de Schrift, maar van de Heilige Geest Zelf, Die in het Schriftwoord getuigt. God Zelf is het Subject van de openbaring. Het spreken van de "bron" of de "bronnen" der openbaring past bij de r.k. leer dat namelijk goddelijke openbaring, door de kanalen door kerkelijke ring, in een soms ver verwijderde bron, door de kanalen door kerkelijke hand aangelegd, dichtbij ons gebracht moet worden, zodat wij van het water des hemels dat stroomt door de kanalen van de kerk, gelaafd kunnen worden. De bron is ver verwijderd: (remota - is de kerkelijke term uit de r.k. dogmatiek). De "afstand" van de openbaringsbron tot de gewone mensen moet door de diensten van de kerk overbrugd worden. Echt rooms gedacht. De goddelijke openbaring in de Heilige Schrift heeft Rome eeuwen lang verwijderd gehouden van de gewone christenen mede door deze "leer" omtrent de bronnen. Niet alleen dat Rome naast de Schrift de traditie heeft gesteld als bron der openbaring is onschrijftuurlijk, maar ook het feit dat Rome spreekt over de "bron" der openbaring is antischriftuurlijk en anti-reformatorisch.

De laatste tijd is onder ons opgekomen een manier van spreken over de Schrift als een oerwoud, een jungle, waarin een mens omkomt tenzij hij een deskundige gids heeft die hem de "weg" wijst. Behalve dat zulk spreken - laat het beeldspraak zijn - gevaarlijk is en in strijd met het stuk der leer betreffende de Heilige Schrift in onze eigen Geloofsbelijdenis, brengt het ons ongemerkt in de buurt van de r.k. manier van spreken over de "bron" der openbaring, die ver weg is, zo ver verwijderd dat wij zonder het intermediair van de bruggenbouwende kerk, er niet bij kunnen komen. Ik versta wel dat zulk spreken onder ons opgekomen, psychologisch en pedagogisch begrijpelijk is. Daar niet van. Bij Rome is zeer veel psychologisch en pedagogisch zo begrijpelijk dat wat dit punt aangaat bestudering van de uitspraken van Trente dikwijls de bekentenis afdwingt: wat hadden deze lieden een inzicht in de mens en wat waren deze theologen op hun hoede voor eenzijdigheden. Luther hakte er soms maar wat onvoorzichtig in rond. Toch had Luther het profetisch Woord gehoord en Trente niet.

In de derde plaats een opmerking over de pauselijke positie in vergelijking met de positie van de zgn. sacrale koningen uit sommige koninkrijken bij de zgn. primitieven in Zuid-Amerika, Afrika en Azië.

Ds. Hegger vermeldt op blz. 27 een boek dat bij de uitgeverij Fontein te Utrecht verschenen moet zijn met als titel: "Opvattingen over een omstreden ambt", onder redactie van M. v. d. Plas. Het bevat een verzameling artikelen van de doctores Bronkhorst, Delfgaauw, Groot, Haarsma, Van Holk, Maan, Oberman, Schillebeekx en Sierksma. Allemaal over het ambt van de paus. U ziet er staan bijdragen in van protestanten, r.k. theologen en wijsgeren, en van een evolutionist als dr. F. Sierksma.

Deze dr. F. Sierksma vergelijkt de pauselijke positie met die van zgn. sacrale koningen. Sommige van die koningen zijn goddelijk in de letterlijke zin van het woord, aan God of goden geparenteerd.

"Hun heiligheid kan zo groot zijn, dat hun voeten de aarde niet mogen aanraken, zodat zij steeds gedragen moeten worden. Dit kleine trekje is niet geheel zonder betekenis voor hen, die wel eens een paus de Sint Pieter hebben zien binnendragen. Het is inderdaad een teken van de sacramentele verhevenheid boven de andere mensen" (27) "Intussen zijn er slechts twee religieuze leiders, die geïnstitutionaliseerde politieke leiders zijn geworden en tegelijk de voorwaarden voor een eeuwenoude cultuur hebben geschapen: de Dalai Lama en de paus".

Dr. Sierksma gaat daarna de overeenkomst na tussen de Dalai Lama en de paus, een overeen-

komst die zeer merkwaardig en leerzaam is, volgens ds. Hegger. Ik citeer via Hegger (blz. 28) Sierksma:

"Als incarnatie van Avalokitesvara is de heiligheid van de Dalai Lama zo groot, dat men hem goddelijk kan noemen, maar ook de paus heeft als Christus' plaatsbekleder op aarde een volstrekt unieke, sacrale plaats" (bl. 61). "Ook in Tibet is er buiten de Lama geen heil, in en na het aardse leven" (bl. 64). "De Potala, het beroemde paleis van de Dalai Lama, staat op de plaats van de oude koningsburcht, zoals de paus zetelt in de hoofdstad van het vroegere Romeinse imperium". "Wellicht is er een achtste punt van overeenkomst tussen paus en Dalai Lama: het formalisme dat hun hoven en hun rijken kenmerkt" (bl. 65).

Tenslotte een woord over de politieke vertegenwoordiging bij het Vaticaan. Bij de sluiting van het Concilie waren 90 landen officieel vertegenwoordigd. Ook onze Nederlandse regering had een delegatie gezonden ter bijwoning van deze sluiting.

Ds. Hegger is daar niet erg mee ingenomen. Kan ik in komen. Schrijver van dit artikel ook niet.

We citeren wat ds. Hegger erover opmerkt op blz. 29:

Bidden om oogst

„Naarmate het gebruik van kunstmest toenam is de vroomheid afgenomen”, citeerde de radio-kapelaan. En toen hij vijf minuten lang alles aan zijn eigen citaat had afgedaan stond het meest wezenlijke ervan nog overeind, in al zijn beklemming.

We gaan bidden om oogst.

„Biddag voor gewas en arbeid”, hebben we het genoemd, omdat nog slechts negen procent van ons volk in de landbouw werkt. En omdat aan de overige 91 procent toch ook moet worden gedacht.

Wie zullen er bidden om oogst? De boeren immers!

Wij weten nauwelijks meer wat de oogst en ons dagelijks voedsel met elkaar te maken hebben. Soms kun je het nog merken aan de prijzen van bepaalde groentes, dat de weersomstandigheden voor dit of voor dat iets minder gunstig waren.

In verre landen kan de oogst nog een rol spelen. Canadese graanleveringen aan Rusland: misoogst in Rusland. Anti-honger-actie voor India: misoogst in India. Het is alles ver weg en lijkt op ons geen betrekking te hebben, geen betrekking te kunnen hebben, uitzonderingstoestanden als oorlog en hongerwinter daargelaten.

Wie zullen er bidden om oogst? De boeren immers!

De boeren? Sinds jaar en dag hebben de boeren met één hoofdprobleem te maken; de agrarische overproductie. De laatste zes jaar heeft de gemiddelde boer minder arbeidsinkomen gehad dan de landarbeider. Volgens officiële cijfers. Oorzaak: overproductie. Te veel melk. Te veel zuivel. Te veel groenten. Te veel graan. Te veel eieren. Te veel fruit. Structuurprobleem no 1 in de landbouw: te veel.

Wie zullen er bidden om oogst? De boeren?

Structurele veranderingen hebben de landbouw veranderd en zo gecompliceerd gemaakt dat slechts enkelingen de problematiek nog kunnen overzien. Aan Bijbelse tijden en omstandigheden heeft niemand meer heugenis.

Het Psalmwoord: „met tranen zaaien” (Ps. 126) heb ik in de Kerk meerdere malen horen uitlegen als de SYMBOLIEK van het sterven (van het graan), waarvoor de Jood zo gevoelig geweest zou zijn.

Mijn moeder vertelde me, toen ik nog een kind was, wel eens dat ze dit Woord pas had begrepen in de oorlog toen mijn vader haar laatste bruine bonen gebruikte voor de tuin: dat ze er toen wel om kon huilen, maar dat ze later gelukkig ook juichen kon toen de oogst goed was

Hoe het ook zij, persoonlijk ben ik erg blij met het protest dat ir. Van Dis in de Tweede Kamer heeft laten horen. Het verwondert mij alleen, dat zich geen enkele andere protestantse partij bij zijn protest heeft aangesloten. De sluiting van een concilie is toch immers uitsluitend een kerkelijke aangelegenheid van de r.k. kerk. Dat heeft toch niets te maken met de paus als staatshoofd. Wat heeft onze Nederlandse regering ermee te maken, dat ergens in het buitenland een concilie of synode wordt gesloten? Dat is alleen zinvol vanuit de gedachte dat de r.k. godsdienst ook de staatsgodsdienst is van Nederland. Nu dat echter niet het geval is, druist het zenden van zulk een delegatie in tegen de grondstructuur van ons Nederlandse staatsbestel, waarin alle godsdiensten als gelijkberechtigd worden beschouwd. Onze regering zendt toch ook geen delegatie naar de Wereldraad van Kerken, wanneer die ergens in het buitenland vergadert.

Laten we hopen dat de andere protestantse partijen het werkelijke Rome niet uit het oog verliezen tengevolge van de regelmatige perspropaganda betreffende dat Rome dat slechts bestaat in de fantasieën van zgn. protestanten, die bevangen zijn door de idee van geen strijd over dogma's en van een toekomstige eenheidskerk.

J. Meester

geworden. Zó moet het ook in Israël geweest zijn en bij alle volken in alle landen totdat pas in de nieuwere tijd er een verbetering optrad in de verhouding tussen zaaizaad en oogst. In het Middeleeuwse Europa was gemiddeld nog een derde tot een vierde deel van de oogst nodig voor zaaizaad.¹⁾ In tijden van slechte oogst dus aanzienlijk meer. Maar al te vaak moest het zaaizaad onttrokken worden aan datgene wat eigenlijk voor directe consumptie zo broodnodig was. Hoe kon men hopen op "rijke vrucht". Hoe kon men er om bidden.

Hoe veilig lijkt het daartegenover met onze oogsten gesteld. En in magere jaren kunnen we immers onbepaald importeren uit de graanschuur Amerika! Jaar op jaar is het daar overproductie en ze weten niet waar ze het overtollige graan moeten opslaan. Toch, laten we ook die overschotten niet overschatten. "We hebben thans een wereldvoorraad voor tarwe die 19% bedraagt van de wereldproductie. Voor de voedergranen is dit 16%. Dit lijkt niet gering. Toch moet men bedenken dat in deze cijfers ook de voorraden zitten die normaal moeten worden aangehouden. De werkelijke overschotten zijn derhalve kleiner."²⁾

Toch wel heel wat minder dan wat Jozef in Egypte voor de magere jaren achter de hand had. En dat na toch wel meer dan zeven vette jaren!

Het wil er bij ons maar nauwelijks in dat ons brood óók "menselijkerwijze" niet zó verzekerd is. Niemand minder dan Kennedy heeft er de Amerikanen voor gewaarschuwd dat één of twee misoogsten een ramp zouden kunnen betekenen, ook voor het rijke Amerika.

Wie zullen er bidden om oogst? De wereld toch zeker niet?

En als het dan de Kerk moet zijn die bidt, bidt om oogst, bidt om gewas en om een zegen voor alle arbeid, laten we dan bidden in ootmoed.

Odijsk.

Ton van der Leun

¹⁾ Prof. Dr. B. H. Slicher van Bath: De Agrarische Geschiedenis van West-Europa. 1962, pag. 26. Aula boek, Het Spectrum, Utrecht.

²⁾ Min. Mr. B. W. Biesheuvel in een inleiding voor de K.N.B.T.B., zie "Boer en Tuinder" van 3 februari 1966, pag. 1.

Helden en heldenverering

Van heldenverering is de wereld vol. Dat is altijd al zo geweest en zal ook altijd wel zo blijven.

De menselijke natuur schijnt behoefte te hebben aan verering. En als men God niet kent en niet vereert zoekt men een surrogaat. En dan gaat men schepselen tot halfgoden maken en hun de ere geven, die alleen aan God toekomt.

Dat gebeurde reeds in de Griekse wereld. Homerus' gedichten zijn vol van helden en hun grote daden. Eén naam leeft nog voort: Achilles. Hij had maar één zwak punt: De Achillespees.

Uit de latere geschiedenis zijn bekend de heldenverhalen rondom Alexander de Grote en Karel de Grote. Hun namen en daden zijn groot.

Helden zijn mensen, die de gewone maat ver te boven gaan. Ze zijn wel geen goden maar komen er toch dicht aan toe. Ze zijn de dappersten onder de dapperen, de wijsten onder de wijzen! Standvastig tot in de dood! En matig in alles!

Ook de wereld van vandaag heeft haar helden. Al dragen ze andere namen.

De helden en heldinnen van de film heten sterren. Ze tellen hun vereerders bij miljoenen. Zo lang als het duurt: Vandaag beroemd, morgen vergeten.

Voetballers van name worden in de adelstand verheven. En de grootsten onder de groten worden als afgoden vereerd.

En als de tieners een van hun idolen te zien krijgen, dan moet de afgod in een leeuwenkooi bescherming zoeken. Maar ook daar is hij nog niet veilig. Van louter verering zouden z'n ver eerders hem dood drukken.

We vinden dat alles belachelijk. En dat is het. Maar laten we maar oppassen, dat we in de kerk niet iets dergelijks doen. We zijn geen haar beter dan de wereld en op een andere manier kunnen we in hetzelfde kwaad vallen.

In de dagen van de Here Jezus werden rabbijnen hoog vereerd. Een rabbi ging boven eigen vader. En een vader stond voor z'n eigen zoon op als die leraar was. Als rabbi Akiba uit het leerhuis kwam, dan kusten z'n schoonouders hem vol eerbied de voeten! De moeder van rabbi Ismaël riep de hulp van het rabbinaat in om te bereiken, dat zij haar zoon als hij van de vergadering kwam de voeten mocht wassen. Dat was water wilde zij wel drinken!

Dat heeft zich in de kerkgeschiedenis herhaald. Vooral bij begrafenissen gingen lofredenaars zich wel te buiten aan heldenverering. De gestorven leraar was de beste onder de besten, de vroomste onder de vromen, de heiligste onder de heiligen! De hoorders zullen zo hun eigen gedachten daarover wel gehad hebben. De rede naar misschien ook wel. Maar het werd toch maar gezegd.

De Here Jezus wilde van zulk een mensverheerlijking niet weten. Hij verweet aan de Schriftgeleerden, dat zij in het oog wilden lopen. En Hij prentte het Zijn discipelen in: „Gij zult u niet rabbi laten noemen; want één is uw Meester en gij zijt allen broeders. En gij zult op aarde niemand uw vader noemen, want één is uw Vader, Hij die in de hemelen is. Laat u ook geen leidlieden noemen, want één is uw Leidsman, de Christus. Maar wie de grootste onder u is, zal uw dienaar zijn”.

We zijn gewoon te spreken van de geloofshelden uit Hebreëen 11. Wat een dwaasheid eigenlijk. Het zouden dus helden in het geloof zijn geweest. Maar geloof en heldendom passen niet bij elkaar. Wie echt gelooft verwacht alles van de HERE. Hoe zuiverder en krachtiger het geloof is, hoe minder eigen roem. Het geloof roemt niet in zichzelf, maar in Gods genade alleen. Paulus wil wel roemen maar dan in z'n zwakheden! Hij was zulk een held niet, want hij was vaak ten einde raad. Maar werd door de Here voor totale wanhoop bewaard.

Wij hebben het roemen in mensen nog niet afgeleerd. We verheffen onze voorgangers boven de maat. Het is alsof zij de wijsheid in pacht hadden. Ze zijn, als we sommige schrijvers geloven willen, de geleerdsten van de geleerden en de trouwsten van de getrouwen en de besten van de besten. Zij zelf zouden zich in hun graf omkeren als zij dit konden horen.

Laten we onze voorgangers maar gedenken: Door hun geloof na te volgen. Zij waren mensen van gelijke beweging als wij allen. Hadden ze grote gaven? Dankt er God voor. Hebben zij veel voor u betekend? Looft de HERE. En volgt hun geloof na. En roemt, met hen, in Gods almachtige genade. God alleen is groot.

H. J. Jager.

Kerkelijk Leven

Verzamelen geblazen in West-Duitsland

In de Grafschafter Nachrichten (een dagblad uit het Graafschap Bentheim) vonden we het volgende bericht:

MASSA-SAMENKOMST IN DORTMUND 6 MAART:

„Het kruis en de opstanding van Christus”

„De werkgemeenschap „Geen ander evangelie” opgericht. Nordhorn. Gedurende het laatste weekeinde ontstond in Hamm de belijdenis-beweging „Geen ander evangelie” als verzamelbekken van zulke evangelische christenen die zich houden willen aan de onverkorte bijbel en de belijdenis. Uit de grote bezorgdheid om het feit dat in onze dagen binnen de theologie een leer ruimte zoekt die met de bijbel en de geloofsbelijdenis nog slechts weinig te maken heeft, hebben mannen, die zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn, predikanten en niet-predikanten, elkander ontmoet om over de totale ontwikkeling dezer dingen te spreken. Reeds op de laatste duitse „Kerkdag” in Keulen heeft men een 'bont mengsel van leringen' kunnen beluisteren. De deelnemers aan de werkgemeenschap „Geen ander evangelie” spreken in een oproep, waarin zij uitnodigen tot bijwoning van een massa-samenkomst op de 6e maart om half 3 in Dortmund in de Westfalenhal, van „een tijd van groeiende verwarring”. Deze belijdenis-samenkomst zal tot onderwerp hebben: „het kruis en de opstanding van Christus”. Als spreker zal optreden prof. dr. Walter Künneth van Erlangen.

Meerdere bazuinenkoren zullen de samenkomst met muziek opluisteren.

Ook de gemeenten van het Graafschap Bentheim zijn opgeroepen aan deze demonstratie deel te nemen. Wanneer voldoende belangstelling bestaat zullen bussen de deelnemers naar Dortmund brengen.”

* * *

Veertig jaar geleden klonk door Duitsland de roep: „Deutschland erwache”. Het was het eerste geschreeuw van de Nazi's. Laat ons hopen en bidden dat ook dit „Deutschland erwache” wordt gehoord. Het is duidelijk waarom het in deze beweging gaat: de gewone man begint daar te ontdekken dat hem in naam van „de” wetenschap, inclusief die der theologie, zijn bijbel wordt ontfutseld en de belijdenis van de reformatie wordt losgelaten. Wij weten ook uit persoonlijke contacten dat de verontrusting daar toeneemt. De ideeën van iemand als Bultmann winnen veld, komen op de kansel, bepalen de prediking, vinden aanhang in de gemeenten. Maar ze wekken gelukkig ook reactie: er is gelukkig ook nog een smaldeel dat de dictatuur van de wetenschappelijke theologie en andere wetenschappen weigert te aanvaarden.

Laat er onder ons voor de samenkomst, die op a.s. zondagmiddag in Dortmund gehouden wordt veel gebed zijn. Geve de HEERE in Duitsland een opwaken en waarachtige vrijmaking door de Zoon des mensen.

G. Visee.

Groningen-Zuid

In onze pers wordt er, zij het op indirecte wijze, op aangedrongen dat de bezwaarden in Groningen-Zuid terstond de zaak van de schorsing en afzetting van ds. A. van der Ziel op de

kerkelijke tafel brengen. Daar zal ze inderdaad moeten komen. Maar het is de vraag of dat terstond moet. O.i. niet. Het zou licht betekenen dat de strijd in al zijn felheid weer oplaaid. En dat moet juist niet, dunkt ons. Het zou, en waarlijk niet alleen in Groningen-Zuid, goed zijn als we met elkander eens wat tot rust kwamen, dat er eens een rustpauze intrad, waarin het diep geschokte vertrouwen over en weer zou worden hersteld. Als dat er niet is wordt het alleen maar touwtrekken op de kerkelijke vergaderingen en vallen er beslissingen met soms puur toevallige meerderheid. Als we een aantal kwesties eens een poosje „in de ijskast” zouden zetten dan zou dat gelegenheid kunnen bieden de werkelijke stand van zaken te zien en elkander met de dáád te tonen dat het ons ernst is bij elkander te blijven in een kerkelijk leven, waarin we allen de hals buigen niet onder elkanders juk, maar onder het juk van Christus.

G. Visee.

„Eten voor India”

De actie „Eten voor India” heeft reeds meer dan twintig miljoen gulden opgeleverd. Dat is een prachtig bedrag.

Het was vooral hartverwarmend dat de jeugd de zaak op gang heeft gebracht. Iedere uiting van naastenliefde en onbaatzuchtigheid moet in onze materialistische en nihilistische tijd, vooral door christenen, met vreugde en dankbaarheid worden begroet. Deze jeugd is sympathieker dan de horden die stram marcheerden onder de banieren van de Hitlerjeugd of gedruild en geïndoctrineerd worden in de communistische jeugdorganisaties.

Het is ook een mooi ding dat eindelijk eens spontaan en vrijwillig door het gehele volk in al zijn lagen iets voor de hongerende mensheid werd **gedaan**. Een dergelijke gave heeft veel meer waarde dan de grote bedragen welke door de overheid, en dus uit de belastinggelden, en daarom „op bevel”, voor de onderontwikkelde gebieden ter beschikking worden gesteld.

Bij deze inzameling is opnieuw de enorme suggestieve kracht van radio en televisie aan het licht gekomen. Het was bijna onmogelijk aan de greep daarvan te ontkomen. Ik geloof dat wij er ons globaal genomen veel te weinig van bewust zijn welk een geweldige invloed deze communicatie-middelen uitoefenen, vooral op de jeugd. In het kerkelijk leven rekenen we daarmee veel te weinig. Het is eenvoudig onmogelijk te doen alsof ze er niet zijn en zonder meer te zeggen dat ze gevaarlijk zijn. Ze bewerken een geestelijk klimaat waarvan we ons evenmin kunnen isoleren als van de dampkring.

Als je van het bovengenoemde indrukwekkende cijfer hoort vraag je je als vanzelf af: is bij deze actie sprake geweest van een **offer**?

Op die vraag moet zonder meer met **neen** worden geantwoord.

In dezelfde dagen waarin we opgewekt werden ons daadwerkelijk bezig te houden met de miljoenen hongerlijders in India kreeg ik enkele cijfers onder ogen die een scherpe belichting geven van wat door ons volk voor deze ongelukkigen werd gedaan.

Het waren de cijfers die aangeven wat in 1964 door de Nederlanders voor genotmiddelen werd uitgegeven.

Hier zijn ze: voor dranken 985, voor banket en chocolade 1027, voor tabakswaaren 1269, voor vermakelijkheden 186 miljoen gulden. In 1965 werd bovendien door onze landgenoten voor 104 miljoen gulden aan „ijsjes” verorberd, zijnde 6 liter per hoofd! In hetzelfde jaar werden daarbij 120 miljoen kilogram aardappelen tot patates frites verwerkt. Alles bij elkaar werd dus een slordige vier duizend miljoen aan genotmiddelen besteed.

Als je dat weet durf je ten aanzien van wat voor hongerend India werd bijeengebracht niet van een **offer** spreken. Want die twintig miljoen is tenslotte niet meer dan 1/2 % van wat wij voor genotmiddelen besteden. En daarbij moeten we niet vergeten dat in de voorbije zeven jaar de lonen gemiddeld met 70 % en de kosten voor levensonderhoud met „slechts” 30 % zijn gestegen.

Neen van een offer kan niet worden gesproken, hoe mooi de verzameling ook was.

En de stomme roep van de honderden miljoenen die in ellende leven blijft klinken in de westerse wereld die door Aziaten, Afrikaners en Zuid-Amerikanen nog steeds als het **christelijk** westen wordt beschouwd.

C. V.

Volk Gods

Er zijn in de Schrift twee aanduidingen van de nieuwtestamentische ekklesia welke in dit verband beslist gememoreerd moeten worden. Want ze zijn zonder twijfel de belangrijkste. Ik bedoel de uitdrukkingen: *volk Gods* en *lichaam van Christus*.

De naam *volk Gods* of *volk des HEREN* is bekend uit het Oude Testament. Een hebreeuwse equivalent voor het woord *volk* in deze uitdrukking is *kahal*. Dat woord wordt in de griekse vertaling van het Oude Testament bijna altijd weergegeven door *ekklesia*. Reeds daaruit kan worden afgeleid dat beide woorden dezelfde betekenis hebben. Dat springt evenwel nog duidelijker in het oog als men overweegt dat die twee woorden precies hetzelfde aanduiden, namelijk een door iemand — in dit geval God zelf — uitgekozen en op grond daarvan samengeroepen vergadering.³⁸⁾

Reeds toen Jezus nog op aarde vertoefde leefde in zijn discipelen het besef dat zij die in Hem geloofden het ware volk des HEREN vormden. De grote gave van God aan het volk van Abraham, Izak en Jakob was immers de Messias. Om Hem was het God in de lange, bewogen historie van Israël steeds te doen geweest. In de Messias bereikte de geschiedenis van Israël haar hoogtepunt en doel. Welnu, dan vormden ook zij die in de gekomen Verlosser geloofden het eigenlijke, het *ware* Israël.

Na Christus' verheerlijking kwamen evenwel ook de heidenen tot het geloof in Hem. Daardoor werden ook deze in het volk Gods opgenomen. Volk Gods was dus aanvankelijk het volk Israël, het *gehele* volk Israël. Dat volk óók als een ethnisch, als sociaal gekwalificeerde grootheid. Maar bij en door de komst van de Messias voltrok zich in dat volk een scheiding. Het ware Israël dat gevormd werd door allen die in de Christus geloofden kwam daardoor te staan tegenover hen die Jezus verwierpen. Dat is: tegenover het *afvallige* Israël. De dorre takken werden van de boom van het volk Gods afgehakt. Maar de grote schare van de gelovig geworden heidenen werden op de stam van het oude volk Israël geënt. En met de „rest” van het oude Israël vormden zij het volk Gods van de nieuwe bedeling.³⁹⁾

Van dit diep ingrijpende, revolutionaire, maar reeds in het Oude Testament geprofeeteerde gebeuren spreekt Jacobus op het zogenaamde apostelconvent als hij ervan gewaagt dat God er van meet af op bedacht is geweest een volk voor zijn Naam te vergaderen uit de heidenen.⁴⁰⁾ Tot op die tijd stond het volk Israël als het heilige volk van God tegenover *alle* heidenvolken. Maar door en in Jezus Christus werd de tussenmuur die tussen hen scheiding maakte, de vijandschap, weggebroken.⁴¹⁾ en ontstond er voor de Naam van God een volk dat, onafhankelijk van bepaalde biotische, ethnische, sociale en historische bepaaldheden, geroepen werd uit alle volken, natiën en talen. Een volk dat zo de nieuwe mensheid representeerde. Allen die door de Geest en het Woord gaan geloven in de Middelaar Gods en der mensen, de mens Jezus Christus worden in dat volk opgenomen.

Paulus spreekt van dat volk als hij er op wijst dat God voorwerpen van zijn ontferming geroepen heeft niet alleen uit de Joden, maar ook uit de heidenen en dat daardoor de profetie van Hosea in vervulling is gegaan dat de *HERE* wat niet zijn volk was zijn volk noemen zal.⁴²⁾ In zijn brief aan Titus zingt hij ervan dat onze grote God en Heiland, Christus Jezus zich voor ons heeft gegeven om ons vrij te maken van alle ongerechtigheid en voor zich te reinigen

een eigen volk, volijverig in goede werken⁴³⁾. In een woord als dit reageert Paulus duidelijk op oudtestamentische uitspraken als: Want gij zijt een volk dat de *HERE*, uw God heilig is; u heeft de *HERE*, uw God, uit alle volken op de aardbodem uitverkoren om zijn eigen volk te zijn.⁴⁴⁾

Zo mogelijk nog sterker dan Paulus, spreekt Petrus erover dat de nieuwtestamentische ekklesia Gods in Christus het volk van God is, waarin het Godsvolk der oude bedeling wordt voortgezet en dat, in tegenstelling met het afvallige Israël, het *ware* volk van God is.

Merkwaardig: in de brieven van Petrus waarin het van het begin tot het eind over de ekklesia van God gaat, komt het woord ekklesia toch nooit voor. Als Petrus het daarover heeft spreekt hij alleen en zonder meer over het *volk van God*. Zou hij, de echte jood, die term hebben beschouwd als een betere, een helderder, een meer adequate omschrijving van de gemeenschap van allen die in Jezus Christus geloven?

Hoe dit ook moge zijn, Petrus schrijft aan de gelovigen in Pontus, Galatië, Cappadocië, Asia en Bithynië — hij noemt hen vreemdelingen die in de verstrooiing zijn, de uitverkorenen naar de voorkennis van God de Vader —: Gij echter zijt een uitverkoren geslacht (genos), een koninklijk priesterschap, een heilige natie (ethnos) een volk (laos) Gode ten eigendom... eens niet zijn volk nu echter Gods volk.⁴⁵⁾ Alle rijke praedicaten die in de Schrift aan het oudtestamentische Godsvolk worden toegekend, draagt Petrus zo sprekende over op het volk van God van de nieuwe bedeling. En hij is zo zeker dat wat hij daaromtrent zegt wáár is dat hij er niet in het minst behoefte aan gevoelt daarvoor een rechtvaardiging te geven.

De continuatie en vervulling van Israël als het oudtestamentische volk van God in de nieuwtestamentische ekklesia wordt ook, zij het vanuit een andere gezichtshoek, uitdrukkelijk gepredikt in de brief aan de Hebreëen.

Zoals bekend is houdt deze brief zich vooral bezig met de oudtestamentische eredienst. Maar heel deze eredienst is voor de schrijver van dit epistel een voorafschaduwing en zo een gelijkenis van wat in vervulling is gegaan in de nieuwe bedeling. Dat geldt zowel van de tabernakel als van de offers en de priesters. Kortom van de gehele kultus. En zo wordt in deze brief als daarin het woord „volk” voorkomt de christelijke ekklesia in de plaats geschoven van het oude volk Israël.

Over die nieuwtestamentische ekklesia gaat het wanneer van de Zoon gezegd wordt dat Hij zijn broeders gelijk werd, opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou worden bij God om de zonden van het volk te verzoenen⁴⁶⁾. Diezelfde ekklesia, zo horen we voorts, is het volk van God waarvoor een Sabbatsrust voorbehouden is.⁴⁷⁾ Zij is eveneens het volk waarop de waarschuwing uit Deut. 32 : 33: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, van toepassing is.⁴⁸⁾ Zij is ten slotte het volk dat Jezus door zijn bloed heeft geheiligd.⁴⁹⁾

Ook voor de schrijver van deze brief heeft het overdragen van de bijzondere positie, het unieke karakter, de grote voorrechten van het volk Israël van de oude dag op de ekklesia van God in Christus uit de nieuwe bedeling geen rechtvaardiging. Dat is ook voor deze bijbelschrijver zonder meer legitiem en vanzelfsprekend. Precies zoals de overdracht van de velerlei oudtestamentische uitspraken over de priesters en de offers op Christus.

Als in de Schrift over het volk Gods

wordt gesproken dan moge daarmee, zo is de overtuiging van de man van de brief aan de Hebreëen, in éérster instantie op het oudtestamentische Israël worden gedoeld, uiteindelijk heeft zij — en dat wil zeggen: de Heilige Geest — daarmee steeds het oog op de ekklesia van de nieuwe bedeling. De ekklesia die vergaderd wordt uit de gehele mensheid en deze ook representeert.

De overdracht van de naam „volk Gods” van het oudtestamentische Israël op de nieuwtestamentische ekklesia is evenwel niet meer dan één enkele, hoewel zeer belangrijke, aanwijzing daarvan dat deze de voortzetting, de vervulling is van het oude Godsvolk, dat zij de werkelijkheid en de waarheid is van wat in het oude Israël in schaduw voorhanden was.

Er zijn namelijk nog veel meer uitspraken in het Nieuwe Testament die daarop, en wel zeer duidelijk, wijzen.

De nieuwtestamentische ekklesia, zo horen we, is het ware Israël Gods.⁵⁰⁾ Zij is het ware zaad van Abraham,⁵¹⁾ de ware besnijdenis,⁵²⁾ de ware tempel.⁵³⁾

Hetzelfde wordt ook gezegd wanneer de ekklesia wordt aangeduid met namen als uitverkorenen, geroepen heiligen — of: heilige geroepenen —, geliefden. Deze en dergelijke typering en oorspronkelijk aanduidingen van het Israël uit de oude bedeling. Het werd daardoor gekarakteriseerd als een volk dat door God was uitverkoren, als zodanig door Hem metterdaad werd geroepen, afgezonderd, apart werd gezet, ten opzichte van de andere volken, opgenomen in zijn liefdegemeenschap en toegewijd aan zijn dienst. Deze typering en worden in het Nieuwe Testament ook zonder meer op de nieuwtestamentische ekklesia toegepast. En dan zo dat ze juist in de aanwending dáárop hun volste, rijkste en definitieve betekenis ontvangen.

Opvallend en tekenend is in dit verband voorts ook dat in de nieuwtestamentische ekklesia twaalf apostelen optreden en daarvan de fundamentstenen vormen. En dat in de Openbaring aan Johannes de volheid van de ekklesia wordt getekend met het beeld van de verzegeling van de twaalf duizend uit elk van de twaalf stammen van Israël.

Op een wel zeer duidelijke en aansprekende wijze wordt vooral ook daardoor gepredikt dat het volk des HEREN uit de oude bedeling een eenheid vormt met het nieuwtestamentische Godsvolk, daarin wordt voortgezet, zijn volheid en definitieve gestalte ontvangt.

Door de omschrijving van de ekklesia van de nieuwe bedeling als het volk van God, het ware Israël, wordt zij in *heilshistorisch perspectief* geplaatst, als een *heilshistorische grootheid* gekenschetst. Ze wordt daardoor immers, zoals we reeds hoorden, gekarakteriseerd als de voortzetting en vervulling van het Godsvolk der oude bedeling.

Het oude Israël werd in de volheid des tijds geconfronteerd met de door God eenmaal beloofde en toen gekomen Messias. Zij die Jezus van Nazareth als de reeds aan Abraham beloofde Messias begroetten vormden toen en daardoor het *ware* Israël dat afgezonderd werd van het *afvallige* Israël. Dit was afvallig geworden juist omdat en nadat het Jezus Christus verworpen en de zijnen uit de gemeenschap van het volk uitgestoten had.

Aan het ware Israël wordt daarna toegevoegd de grote schare van hen die, op grond van Gods genadevolle verkiezing, door Christus uit alle volken, natiën en talen door alle eeuwen heen wordt vergaderd, om met de „rest” van Israël het éne eigendomsvolk van God, het eschatologische Godsvolk der nieuwe bedeling te vormen. Het volk waarvan Christus de Koning is, dat begiftigd wordt met de Heilige Geest en waaraan

en waarin alle beloften die God eenmaal aan het oude Israël gaf in vervulling gaan.

Zijn volheid, voleinde rijkdom en de definitieve gestalte verkrijgt dit volk uiteindelijk in de eeuwige bedeling, de bedeling der heerlijkheid, welke aanvangt op de dag waarop Jezus Christus verschijnt op de wolken.

Ekklesia en *volk Gods* duiden dus in het Nieuwe Testament volkomen hetzelfde aan.

De beide woorden dekken elkaar volledig als aanduiding van de éne vergadering, de éne ekklesia van God in Christus.

Ze zijn beide namen van de éne gemeenschap van *allen* die door God zijn uitverkoren, door Christus met zijn bloed worden vrijgekocht uit de macht van Satan, zonde en dood en die door zijn Geest en Woord worden geheiligd, vernieuwd en geleid naar de heerlijkheid.

Het is zonder meer duidelijk dat de typing van deze gemeenschap, deze vergadering der gelovigen als volk van God veel concreter is dan haar benoeming als „kerk” of „gemeente”, de woorden waarmee de ekklesia in onze taal — en die van andere westerse landen — bij voorkeur wordt aangeduid.

Als men dit heeft verstaan kan men de verzuchting van Luther begrijpen dat het veel beter zou zijn geweest als men de ekklesia Gods in plaats van „kerk”, bij voorkeur „volk Gods” had genoemd.⁵⁴⁾

Indien men dat had gedaan zouden veel algemeen voorkomende onduidelijkheden en misverstanden ten aanzien van de kerk voorkomen zijn geworden. Om maar iets te noemen: men weet hoeveel ellende er is ontstaan door de term „onzichtbare” kerk. Maar het zou wel niemand ooit in de zin zijn gekomen van een „onzichtbaar” volk te gaan spreken!

C. V.

³⁸⁾ *Theol. Wörterbuch zum N.T.* III, 530 f.

³⁹⁾ Op onderscheidene plaatsen in de Schrift wordt van een „rest” gesproken. Het spreken van een „rest” van het volk Gods wijst op een goddelijk oordeel dat voltrokken werd over zijn afvallig volk en het uit genade afgezonderd worden daaruit van hen die aan God en zijn Woord trouw bleven. De idee „rest” impliceert niet de gedachte van een „overblijfsel” dat misschien ook nog wel eens zal verdwijnen maar integendeel de belofte van een uitgroei naar de volheid, kwalitatief en kwantitatief. Het bestaan van zo'n „rest” wijst op Gods trouw aan zijn verbond en dus aan zijn volk en vooral ook op zijn genadige verkiezing. Vgl. Rom. 9 : 5, 25-32.

⁴⁰⁾ Hand. 15 : 14.

⁴¹⁾ Ef. 2 : 14, 15.

⁴²⁾ Rom. 9 : 25.

⁴³⁾ Titus 2 : 14

⁴⁴⁾ Deut. 7 : 6; 14 : 2; Ex. 19 : 4-6.

⁴⁵⁾ 1 Petr. 2 : 9, 10.

⁴⁶⁾ Hebr. 2 : 17.

⁴⁷⁾ id. 4 : 9.

⁴⁸⁾ id. 10 : 30.

⁴⁹⁾ id. 13 : 12.

⁵⁰⁾ Gal. 6 : 16; vgl.: 1 Kor. 10 : 18; Rom. 9 : 2.

⁵¹⁾ Gal. 3 : 29.

⁵²⁾ Fil. 3 : 3.

⁵³⁾ 1 Kor. 3 : 16.

⁵⁴⁾ Heinrich Bornkamm, *Luthers Geistige Welt* 2 1953, S. 158 schrijft: De kerk is volgens Luther „aus Gottes Wort geboren, durch Gottes Wort geschaffen. „Das ganze Leben und Wesen der Kirche sind die Gläubigen, die Gottes Wort hören und bewahren. Beides ist unlösbar miteinander verbunden: „Gottes Wort kann nicht ohne Gottes Volk sein, wiederum Gottes Volk kann nicht ohne Gottes Wort sein. Damit haben wir Luthers schönsten Begriff für die Kirche, sie ist *Gottes Volk*.” S. 166: „Kirche ist „Gemeinschaft der Heiligen, das ist ein Haufe oder Sammlung solcher Leute, die Christen und heilig sind, das heisst ein christlicher, heiliger Haufe.... Ein christlich heilig Volk, das da glaubt an Christum.... und hat den heiligen Geist.” Sie is *Gottes Volk*.”

BOEKBESPREKING

Ds. A. H. Nijkamp: *Pastorale Impromptu's*. Kok, Kampen, 1965. Prijs f 3,75.

Wie dit boekje van de hervormde Kamper bijna-emeritus moeten kopen?

Natuurlijkhebbers die Gezelle nazeggen: „mij groot het altemale, wat God geschapen heeft; ontvankelijke zielen die wandelen in een wereld van symbolen van Gods goedheid, majesteit en kracht;

dominees die hun leven lang in een dorp staan en diep in hun hart jaloers zijn op hun collega's in de stad;

predikanten wie het ook niet lukt de ziekenhuizenstrappen fluitend af te gaan, of de preekstoel op zonder enige vrees;

ouderen die er nog prijs op stellen bij gelegenheid een korte schets, of schetsen, te lezen of te horen lezen, in welke kring ook waar men iets kan waarderen dat in elk geval ongemeen is.

Dit boekje zal inderdaad zijn eigen, stille wegen gaan (Introductie).

Wie het niet moeten kopen? Zij die alle stilte vrezten, en zij die het kind in zich hebben om hals gebracht.

J. Bosch.

Ds O. Mooiweer, *Opdat ik Zijn Naam belijde*. Uitgave: A. T. Verschoor & Zoon N.V., Culemborg.

Het is een gewoonte in vele kerken de jonge leden der gemeente die belijdenis des geloofs afleggen ter herinnering aan deze belangrijke gebeurtenis een of ander geschrift uit te reiken. Toen ik jong was was dat meestal Kuypers „Voor een distel een mirt” of „De offerande des lofs” van Bavinck. Later zijn andere in omloop gekomen. Met deze boeken en boekjes is het vaak zo gegaan dat ze dankbaar in ontvangst werden genomen, daarna in de kast zijn gezet en meestal niet gelezen werden. Ik heb dikwijls als 't zo eens ter sprake kwam geïnformeerd of men het cadeau werkelijk had gelezen. Maar veelal was het — ontwijkend — antwoord dat men daar nog niet toe was gekomen. Of — eerlijker — dat men het te taai of te droog vond.

Ds Mooiweer heeft in het bovengenoemde boekje geprobeerd iets te geven dat de jeugd aanspreekt. Hij richt zich met „je” direct tot zijn jonge lezers. En wat hij schrijft is geen betoog, maar een reaks opmerkingen waarmee hij zijn jonge broeders en zusters wil raken. Ieder die geprobeerd heeft dat „in geschrifte” te doen weet hoe moeilijk het is dan de juiste toon te treffen. Wat ds Mooiweer in dit boekje geeft spreekt inderdaad áán. Het is levendig, er spreekt zich een hart in uit dat leeft in de dingen waarvoor het gaat en daardoor is het warm en ernstig. Dikwijls wordt puntig en raak gezegd wat de schrijver bedoelt en het geheel is afgestemd op het metterdaad belijden van Jezus Christus in de dagelijkse praktijk van het leven. En wat ds Mooiweer zegt is goed gereformeerd.

Over de illustraties ben ik niet zo enthousiast. De romantiek van Doré past niet in onze tijd, eigenlijk in géén tijd en ook niet bij de Schrift. Zou een aantal pentekeningen van Rembrandt niet beter zijn geweest? Of een paar goede moderne? Daarover moeten schrijver en uitgever maar eens denken bij een volgende druk. Het boekje is voorts zeer goed uitgegeven, het is gedrukt met een heldere grote letter op goed papier. Het heeft de volgende paragrafen: belijdenis en doop; belijdenis en avondmaal; belijdenis en zondag; belijdenis en dagelijks werk; belijdenis en gebed. Graag beveel ik het aan om het te gebruiken voor het beoogde doel.

C. V.

Rehabilitatie...? Een hoofdstuk uit de geschiedenis van het G.P.V., dat vergeten dreigt te worden, herschreven nu herstel mogelijk is. Door J. Hoogland.

In deze brochure roept de schrijver, br. J. Hoogland van Hattem, een verdrietige kwestie uit het Gereformeerd Politiek Verbond in de herinnering. Het is de zaak van de houding van de Centrale Verbondsraad t.g.o. de heer T. Holwerda (Buitenpost) aan welke broeder naar het oordeel van de schrijver onrecht gedaan is: een conflict met deze broeder en het Gereformeerd Gezinsblad werd uitgevochten in het G.P.V. We gaan hier en thans op deze zaak niet verder in. Wie zich op de hoogte wil stellen bestelle het op waardige wijze geschreven geschrift bij de auteur: J. Hoogland, Vlierkamp 6, Hattem. Het wordt gratis toegezonden, men mag echter bestellen per giro en een bedragje storten op de rekening van de schrijver 860055.

Bij het lezen rees bij mij de vraag: Zouden de schrijver en zijn medestanders niet beter gedaan hebben de zaak maar te laten rusten en haar aan de Here over te geven? Daar staat echter tegenover dat ernstige motieven de schrijver bewogen: niet het gevoel van rancune, niet de begeerte om gelijk te krijgen, maar de ernstige wens dat een zonde mag worden weggedaan; een zonde, die op de goede voortgang van de zaken van het G.P.V. drukt.

Daar' zit wat in.

In ons persoonlijk leven spelen oude en onbeleden zonden, „pekelzonden”, verdrongen besef van schuld een vaak schadelijke rol en worden vaak oorzaak van nieuwe val in zonde. Dat geldt ook van zonden in een gemeenschap. Zijn vele moeilijkheden in onze kring niet uit dergelijke oorzaken te verklaren? De Here trekt dan om zulke onbeleden ongerechtigheid niet met ons op. Het is de schrijver begonnen om broederlijk herstel. Hij zegt van zijn geschrift: „Want het is uit nood geboren. Als antwoord mogelijk ook voor diegenen onder ons, die niet verstaan, dat er zijn, die de A.R.P. afwijzen en evenwel het G.P.V., zoals het er nu nóg voorstaat, niet aanvaarden.”

Men leze deze brochure in de goede geest waarin br. Hoogland haar schreef.

G. Visee.

PERSSCHOUW

DR. H. W. TILANUS †

Enkele dagen geleden is dr. Tilanus, de leider der Chr. Hist. Unie overleden. In 'Trouw' schreef Jonkvr. Wittewaall van Stoetwegen een warm gesteld In Memoriam. We nemen het in onze Persschouw over.

Het gaat van mond tot mond en van telefoon naar telefoon: De heer Tilanus is overleden. Omdat zijn geest zo goed bleef en hij nog op vergaderingen en bijeenkomsten kwam zei men telkens weer: wat is hij nog flink. Maar ingewijden wisten, dat zijn hart al enige jaren reden tot ongerustheid gaf.

Nu is hij op 81-jarige leeftijd heengegaan. Zijn werk in de Tweede Kamer en in de C.H.U. had hij in 1963 al beëindigd en ook het christelijk volksonderwijs, wat zozeer de liefde van zijn hart had, had hij vaarwel gezegd.

Bij zijn 40-jarig Kamerlidmaatschap had hij een zeer hoge koninklijke onderscheiding gekregen, dat was eigenlijk zijn officiële afscheid van de politiek, want het heengaan uit de Kamer ging geruisloos.

Maar achter de schermen leefde hij mee, vooral ook nu hij van het C.V.O. een televisietoestel ten afscheid had gekregen.

Het C.V.O. had het handiger aangepakt dan de C.H.U. Deze laatste had hem het bedrag voor het kopen van een toestel overhandigd, maar de volgende dag gireerde hij het terug. „Kunnen ze beter gebruiken!” was zijn korte commentaar.

Toen hij me dus vertelde, dat hij bij zijn afscheid van het C.V.O. wel een televisieset had gekregen en geaccepteerd, zei ik hem: Gelukkig, dat ze het u doodgewoon thuisbezorgd hebben en u zult eens zien hoe prettig het is belangrijke gebeurtenissen in uw kamer te kunnen volgen. Hij gromde toen wat maar ik kreeg gelijk. Hij keek geregeld, weliswaar onder het voorwendsel, dat zijn kleindochter een en ander zo graag wilde zien, maar zijn belangstelling was groeiende.

En de Kamerdebatten, die uitgezonden zijn de laatste jaren, heeft hij intensief gevolgd. Hij kwam namelijk nooit meer in het gebouw van de Tweede Kamer. Zijn levenswerk lag daar op het Binnenhof; dat werk had hij opgegeven en dus kom je er niet meer, was zijn redenering. De enige uitzondering op deze regel, die ik mij herinner, was de aanbidding van het portret van prof. mr. P. J. Oud. Daar was hij bij gevraagd en toen is hij gekomen.

De heer Tilanus was zijn loopbaan begonnen als officier. En zijn militaire loopbaan heeft een stempel op zijn verdere leven gezet. Telkens kwam dat boven als hij een beslissing nam en de hamer liet vallen.

Als wij aan dr. Tilanus denken, dan zien we een vriendelijk mens ons tegemoet treden. Vriendelijkheid in zijn optreden naar buiten maskeerde vaak zijn innerlijke vastbeslotenheid; zijn stoere werkkraft, zijn nooit aflatende trouw voor het christelijk-historisch beginsel. Daarom heeft hij de doorbraak van 1946 ook zo moeilijk verwerkt of misschien nooit helemaal geaccepteerd.

Dat vooraanstaande leden van de C.H.U. het nodig vonden om naar de P.v.d.A. te gaan heeft hem pijnlijk getroffen. Zoets was in zijn gedachtegang ondenkbaar. De christelijke vergeving was er voor hem in politicus niet zo erg bij. Er zijn figuren onder de heengegane, die hij jaren na de oorlog het liefst maar voorbijliep.

Maar dr. W. Drees was zijn vriend. Dat was altijd het refrein. Drees zou het in z'n hart misschien ook wel gek vinden, zei hij me eens, wat moet de man met al die dominees, maar ja dat kan hij natuurlijk niet zeggen.

Tilanus bracht respect op voor het standpunt van de oude S.D.A.P., maar de P.v.d.A. heeft hij nooit begrepen.

Zijn opvattingen over de christelijke politiek heeft hij meermalen duidelijk uitgesproken en daarin was „dat oude christelijk-historisch beginsel” iets wat de moeite waard is om bij de mensen te brengen.

En dus iedere avond ergens anders spreken. „t Geeft niet of het er 20 of 30 zijn, maar je gaat er naar toe en vertelt het ze.”

Hij was heel sober in zijn leefwijze, wars van drukte om zijn persoon. Toen hij 80 jaar werd, mochten wij daar niet aan te pas komen.

Maar hij was wel erg blij met zijn eredoctoraat van de Vrije Universiteit en hij ontbrak nooit als daaraan plechtigheden verbonden waren. Zo zat hij vol trots op het podium van het Concertgebouw te Amsterdam toen de VU in oktober jl. eredoctoraten uitreikte.

’t Was hem helemaal niet te lang zo'n plechtigheid en het diner daarna liet hij zich goed smaken. Er heerste een prettige sfeer, vertelde hij me dan en ik heb er echt van genoten.

Ook de hoge koninklijke onderscheidingen, die hem te beurt gevallen zijn, heeft hij met een blijde glimlach in ontvangst genomen.

Zijn leven is beheerst door zijn werk en zijn gezin heeft hem veel moeten afstaan aan de politiek in het algemeen en aan de Christelijk-Historische Unie in het bijzonder.

De zondag heeft voor hem altijd de kerkgang meegebracht. Ik vraag me af of hij ooit ontbroken heeft. Dat hij ging was vanzelfsprekend.

Hij heeft zijn leven steeds in Gods hand gesteld, zo is het ook met zijn sterven geweest.

Wij moeten God danken, dat wij dr. Tilanus zo lang hebben mogen behouden en wij moeten nu zonder hem met opgeheven hoofd in zijn voetstapen verder gaan.

Dr. Buskes schreef dat hij eens een gift had gezonden bij een hulding van dr. Tilanus toen deze zeventig jaar werd. Hij zond die als een symbolische bijdrage. Hij deed dat met sympathie en wel om de volgende reden.

„Jaren geleden heb ik met de heer Tilanus in een publieke vergadering te Almelo gedebatteerd over oorlog en christendom,” schrijft Buskes. „Wij stonden vierkant tegenover elkaar. Maar nooit heb ik met iemand gedebatteerd die mij op een waardiger en loyaler, ja laat ik maar zeggen, op een christelijker wijze bestreed dan de heer Tilanus het deed. Hij had die avond het laatste woord. Een goede gelegenheid om zijn zwaarste geschut in stelling te brengen.

De heer Tilanus deed anders. Hij legde nog eens de nadruk op de principiële tegenstelling tussen hem en mij wat het oorlogsvraagstuk betreft, maar voegde eraan toe, dat hij tot zijn blijdschap had ontdekt dat wij wat het diepste betreft, vlak naast elkaar stonden en dat hij er daarom behoefte aan had mij aan het einde de broederhand te reiken. Zoiets vergeet je niet en diep in je hart leeft een blijvende waardering voor zo'n edele tegenstander.”

Het is een zegen als een volk mannen heeft die zo willen dienen.

En het is mogelijk: met heel de ziel een beginsel zijn toegedaan en daarvoor strijden en tegelijk in de vriendschap leven met de tegenstanders.

En het moet: zo leven en strijden als christen dat het respect vóór en van de tegenstanders blijft.

Helaas: het komt zo zelden voor.

Zelfs onder broeders, leden van eenzelfde kerk.

C. V.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Houwerzijl: J. F. de Weger te Delft.

Loosduinen en Soemba. Na overweging van de uitspraken van de jongste Generale Synode met betrekking tot de kerkelijke moeiten op Soemba, heeft de kerkeraad van 's-Gravenhage-Loosduinen zich gewend tot alle zusterkerken met de mededeling, dat hij steun wil aanbieden aan de Soembanese kerken p/a ds. Tanahomba, nu hij heeft vernomen dat deze kerken het zendingswerk op Soemba en Borneo willen voortzetten in christelijke verbondenheid met de Geref. kerken in Nederland.

De kerk van 's-Gravenhage-Loosduinen wil deze steun verlenen door te fungeren als contactadres van deze kerken in Nederland; door zo spoedig mogelijk gelden in te zamelen voor de overtocht van de beroepen predikant ds. P. P. Goossens naar Soemba; en door haar diakenen te doen verzorgen de inzameling van geld en goederen tot leniging van de stoffelijke nood van dit ogenblik.

De kerk van Loosduinen vraagt aan de zusterkerken medewerking aan de verwezenlijking van deze doelstellingen. Ze heeft ook de deputaten van de Generale Synode voor contact met de Soembanese kerken van haar besluit in kennis gesteld.

Classis-splitsing. De classis Arnhem besloot tot splitting over te gaan. Er komen twee ressorten. Het ene zal omvatten de kerken te Arnhem, Ede, Gameren, Nijmegen, Oosterbeek, Tiel, Velp, Wageningen, Wolfheze en Zaltbommel. Het andere ressort de kerken van Aalten, Apeldoorn, Doesburg, Doetinchem, Neede, Winterswijk en Zutphen.

Enkele praktische moeten nog geregeld worden waarna op de e.v. vergadering de splitsing verwezenlijkt zal worden.

Beverwijk. De kerkeraad van de gemeente te Beverwijk welke zich achter ds. L. E. Oosterhoff stelt, heeft een dringend verzoek tot de classis Alkmaar-Zaandam om opgenomen te worden in het ressort van deze classis.

Aanleiding tot deze stap is het besluit van de classis Haarlem, om het oordeel en de uitspraak van de Particuliere Synode van Noord-Holland 1965 over de handelingen van de classis Haarlem in de zaak-Beverwijk niet voor vast en bondig te houden. Dit besluit werd genomen met 6 stemmen vóór, 5 tegen en één onthouding. Op deze classis was ook een credentiefbrief ingediend door de kerkeraad-ds. Oosterhoff, welke op grond van het hiervoor genoemde besluit niet werd aanvaard. Daarop nam deze kerkeraad het besluit zich te wenden tot de naburige classis Alkmaar-Zaandam.

Na brede bespreking van dit verzoek besloot deze classis een commissie te benoemen die tot taak zal hebben de classiskerken op een volgende classisvergadering van advies te dienen omtrent de in deze zaak te volgen weg. Deze commissie zal daartoe de komende vergadering van de classis Haarlem vragen om nadere informatie omtrent de beweegredenen, welke tot weigering van de bedoelde credentiefbrief hebben geleid.

Heemstede. De kerkeraad van Heemstede deelt mede — ter verduidelijking van zijn uitspraak d.d. 6-12-'65 inzake de afzetting van Ds. v. d. Ziel — dat hij daarmee geenszins bedoelde een niet erkennen de facto van deze afzetting.

Uitzending kerkdiensten via Radio. Voor radio-uitzending van kerkdiensten staan de volgende uitzendingen op het programma:

Zondag 24 april 1966 de kerk de Berkum, voorganger ds. J. de Feijter.

Zondag 19 juni 1966 de kerk te Ermelo, voorganger ds. T. J. Keegstra.

Zondag 28 augustus 1966 de kerk te Bunschooten-Spakenburg, voorganger ds. C. J. Smelik.

Alle diensten beginnen om vijf uur.

Via Radio Nederland Wereldomroep zal op zondag 31 juli a.s. de morgendienst van 10 uur worden uitgezonden van de kerk te Harlingen. Voorganger zal zijn ds. J. Bomhof.

ADRESSEN

Aalsmer, scriba: P. Aalbersberg, Aalsmeerderweg 409, Aalsmeer; preekvoorziening: J. Vreeken, Zwarteweg 79, Aalsmeer, tel. 02977-5235.

Oosterbeek, scriba: H. P. Luursema, Mariëndaal 10, tel. 08307-4160.

KINDERBESCHERMING EN TEHUIS

Laat ze tot Mij komen.

Aan deze woorden van onze Heiland, de Grote Kindervriend, moest ik denken, toen mij de namen van de minderjarigen werden genoemd, waarvoor op korte termijn een pleeggezin moet worden gezocht. Weken achtereenvolgend tracht men reeds een gezin te vinden voor een jongen van 15 jaar, bakkersleerling; voor een meisje van 16 jaar, samen met haar kind van een half jaar, een kost-pleeggezin voor een meisje van 20 jaar en een interne betrekking voor een meisje van 19 jaar.

Al deze minderjarigen verblijven momenteel in een tehuis of inrichting. Men dringt er bij ons op aan toch vooral spoed te betrachten. Geen van hen kan terug naar huis en dus wordt nu een ander „thuis” gezocht.

Ook van dezen zegt Christus tot ons allen: Laat de kinderen tot Mij komen. Hij richt deze woorden wel het meest tot diegenen, die er niet voor terugschrikken tot pleegouders woorden van „dwaasheid” en „ergernis” te spreken, omdat zij één of meer pleegkinderen in het gezin opnemen.

Laat niemand zich hierdoor echter weerhouden, doch vooral gehoorzaam zijn aan de stem van de Goede Herder.

Wij doen een dringend beroep op ouders en echtparen in de leeftijd van 35 tot 55 jaar om huis en hart open te stellen en zich te wenden tot het bureau van de Stichting, waarvan U onderstaand het adres wordt gegeven.

Laat de kinderen tot Hem komen en verhindert hun de toegang tot Zijn gemeenschap niet.

Zonder Uw financiële hulp kan de Stichting niet werken, doch zonder Uw daadwerkelijke hulp kan zij evenmin. Deze is nog belangrijker.

De urgentieverklaring.

Van het ministerie van Justitie werd de mededeling ontvangen, dat aan de minister van Bouwnijverheid en Ruimtelijke Ordening is verzocht aan de Stichting de vereiste bouwvergunning af te geven. Hiermede zijn we weer een stap verder gekomen. Het wachten is nu op de laatste ontbrekende schakel.

Met spanning zien wij deze tegemoet. Spanning, omdat reeds meer dan 30 kinderen uit onze kerken momenteel in een tehuis of inrichting verblijven en anderen nog wachten tot er een plaats voor hen vrij komt. Denkt nou niet, dat het alleen gaat om z.g. provo's — deze moeten óók worden geholpen.

Er zijn heel wat kinderen bij, jonger dan twaalf jaar. Zo werd Justitie enkele weken gedwongen drie kinderen in de leeftijd van 2, 1 en 0 jaar aan het gezag van de ouders te onttrekken vanwege ernstige verwaarlozing. Wij zouden zo nog verder kunnen gaan. Laat het voor U echter genoeg zijn om te verstaan, dat hét ons aller plicht is om te helpen.

U weet het: U kunt helpen.

Girorekening nr. 52325 van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming te Ede staat voor U gereed om Uw bijdrage in ontvangst te nemen.

Verantwoording:

Gift van Josje f 10,—; Onze dochter 1 jaar f 10,—; de geboorte van Martina Hylkje f 5,—; gift ter gelegenheid van geboorte van ons 6e kind f 10,— bestemd voor het TEHUIS. Wij mochten weer een kind ontvangen, zij hopenlijk een TEHUIS, f 5,—; geboorte Marina f 25,—; geboorte dochter f 5,—; geboorte Tjitske H. f 5,—; Overschot na aftrek v. d. kosten van het kerstfeest 1965, coll. gehouden te Utrecht-C f 82,06; bijeengebracht door coll. kerstfeest Geref. jeugd te Alkmaar f 41,—; v. d. leerlingen van de Adriaan Valeriuschool te Emmeloord van het maandagmorgendubbeltje f 50,—; Geref. Vrouwenvereniging „Nabij U is het Woord” te Eindhoven, wij sparen door! f 40,—; Geref. Vrouwenvereniging Valthermond f 20,—; Geref. Vrouwenvereniging „Sola Gratia” te Rotterdam-Delfshaven f 30,95; Geref. Vrouwenvereniging „Weest Getrouw” te Haulerwijk f 10,—; schoolavond van de 3e School met de Bijbel te Enschede f 70,—; uit dankbaarheid f 2,50; Een kleine gift f 12,50; kinderen van eigen huis f 10,—; gift huis (rest volgt) f 5,—; G.M.V. Zwolle, coll. gehouden op de jaarlijkse algemene ledenvergadering te Amersfoort f 103,24; zo maar f 25,—.

Verder de volgende giften: 6 van f 2,50; 1 van f 3,—; 10 van f 5,—; 1 van f 6,—; 12 van f 10,—; 4 van f 15,—; 4 van f 25,—; 1 van f 100,—.

In totaal ontvangen over deze maand:
van particulieren f 951,25
van de kerken f 1.607,44

Het adres van de Stichting is: Beatrixlaan 37 te Ede.

Wie kan groot gezin helpen voor

VAKANTIE WONINGRUIL KROMMENIE

(aan de kust). Aangeb. 7 slaapp. Gevr. soortgelijke woning in bosrijke en gezellige omgeving voor kinderen. 14 dagen in juli. Adres: Lindelaan 14, Krommenie.

Jonge vrouw, 37 j. wenst contact met Opbouw-lezer om z.m. samen

VAKANTIETRIIP

te maken (evt. vliegreis). Br. onder no. 11, Adm. „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij